

Στή μέση τῆς ἐρήμου

Μάρτζορου Κόρμπμαν

Στή μέση τῆς ἐρήμου

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΜΙΑΣ ΕΦΗΒΟΥ ΓΙΑ ΝΟΗΜΑ ΖΩΗΣ

Μετάφραση:

Πολυξένη Τσαλίκη-Κιοσόγλου

Ἐπιμέλεια ἔκδοσης:

Βασίλης Ἀργυριάδης

Ἐν πλῶ

Τίτλος πρωτοτύπου:

A tiny step Away from the deepest faith

Original edition published by Paraclete Press,
Brewstetm Massachusetts, USA, 2005

© 2005 by Marjorie Corbman

© Για τήν έλληνική έκδοση: Έκδόσεις Έν πλῶ

Κολοκοτρώνη 49 Αθήνα 105 60

Τηλ.: 210 3226343 - Fax: 210 3221238

e-mail: info@enploeditions.gr

www.enploeditions.gr

Α' έκδοση: Οκτώβριος 2011

ISBN: 978-960-6719-81-3

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος

- 11 -

Εισαγωγή

- 25 -

Πῶς μέ ἐπισκέφθηκε ὁ Θεός

- 35 -

Γενοῦ ὅλος πῦρ

- 47 -

Αἰσθήματα βαθιᾶς ἀπογοήτευσης
καί μοναξιᾶς

- 61 -

Ἡ ἔλξη τῆς «θεᾶς» φύσης

- 77 -

Λανθανόντως «παραδοσιακοί»

- 91 -

Ἡ ἀκινήσια τοῦ αἰώνιου

- 103 -

Ἀναζητώντας τὸν ἑαυτὸ μας

- 117 -

Λαχτάρα γιὰ κοινωνία

- 131 -

Ἀπὸ τὰ δικαιώματα στὶς ὑποχρεώσεις

- 145 -

«Ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ,
εὐρήσει αὐτήν»

- 157 -

Στήν οἰκογένεια πού μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός
–τήν πραγματική καί τήν ἐξ υἰοθεσίας–
στούς γονεῖς, τίς ἀδελφές μου, σ' ἐκείνους τούς φίλους
πού ἔγιναν ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς ζωῆς μου,
ἐπειδή, ὅπως μέ διαβεβαιώνει ἡ Κριστίν,
«αὐτό ἀξιίζει πραγματικά»,
καί ιδιαίτερα στήν Κίρστεν καί τή Ραχήλ,
χωρίς τίς ὁποῖες δέν ξέρω τί θά εἶχα ἀπογίνει.

Πρόλογος

«Ο Χριστιανισμός, από διανοητική άποψη, είναι ό,τι πιό παλιομοδίτικο υπάρχει».

Ένας τέτοιος ισχυρισμός θά γεννοῦσε αγανάκτηση σέ ὄλους ἐμᾶς γιά τούς ὁποίους μετρᾷ ἔντονα ἡ πίστη μας καί ἡ θεολογία μας. Καί μάλιστα ὅταν διατυπώνεται ἀπό μιᾶ ἔφηβη. Βλέπετε, στόν αὐτοκαταστροφικό τόπο μας μεταξύ ἄλλων ψυχολογικῶν ἐκδηλώσεων συμβαίνει οἱ νέοι νά ἀπαξιώνονται ὡς δῆθεν ἀνίκανοι καί δέν γίνεται εὐκολα δεκτή ἡ ἄποψή σου ἄν δέν ἔχουν ἀρχίζει νά ἀσπρίζουν τά μαλλιά σου. Στή δέ ἀμήχανη καί συγχυσμένη Ἐκκλησία μας τό εἶδος τῶν νέων χρησιμεύει στό νά ὑποστηρίξει τεχνικά καί γραμματικά ἐνοριακές ἐκδηλώσεις, καθῶς καί γιά νά μᾶς

παρέχει άλλοθι προοδευτικότητας όταν αποφασίζουμε να ζητήσουμε τη γνώμη τους, τήν όποια μέθαιμαστα εύσυνείδητο αὐτοματισμό διαβιβάζουμε ἀμέσως στόν κάλαθο τῶν ἀχρήστων.

Ἐδῶ, ὅμως, ἔχουμε μιά Ἀμερικανίδα ἔφηβη πού ἀποφάσισε καί τελικά ἔγινε Ὁρθόδοξη! Καί ἐπί πλέον ἔχει τό θράσος νά γράφει καί νά ἐκδίδει τίς σκέψεις της! Χαμένοι μέσα στή νεοελληνική μιζέρια –πού κατά ἀνεξήγητο τρόπο πάντως τά καταφέρνει νά συνοδεύεται πάντα ἀπό αὐταρέσκεια– ἔχουμε χάσει τήν ἐπαφή μέ αὐτά πού συμβαίνουν στόν πραγματικό κόσμο.

Ἡ παραπάνω ἀφοριστική διατύπωση πού ἡ νεαρή νεοφώτιστη συμπεριλαμβάνει στίς καταγραφές της ἀποτελεῖ μιά διάγνωση μέ δύο ἀποδέκτες: μᾶς λέει κάτι καί γιά τόν χριστιανισμό καί γιά τόν σύγχρονο κόσμο.

Ὁ μέν χριστιανισμός ἔχει πάψει πρό πολλοῦ νά συγκινεῖ τά στρώματα τῶν διανοουμένων, κάτι πού εἶχε συμβεῖ ἐπί μακρόν στό παρελθόν καί ἔδωσε λαμπρές σελίδες τόσο στοχασμοῦ ὅσο καί βιώματος. Οὔτε κἄν ἠλεκτρίζει τίς μάζες. Ὁ δυτικός κόσμος ἔγινε μεταχριστιανικός προτοῦ πράγματι ἐκχριστιανισθεῖ. Ἴσως ἀκριβῶς γι' αὐτό.

Ἀπό τήν ἄλλη, τό νά βιώνεται τό χριστιανικό μή-

νυμα ὡς παρωχημένο καί βαρετό ὀφείλει πολλά καί στίς μετανεωτερικές ἐξελίξεις, οἱ ὁποῖες ἔφεραν στό ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τήν ἐμπειρία. Ὁ προσωπικός χαρακτήρας τῆς ἐμπειρίας, μέ τήν ἔλκυστική ιδιότητα τῆς μοναδικότητας ἢ ὁποῖα τή συνοδεύει, κατέστησαν τό μετανεωτερικό ὑποκείμενο καί τό αἰσθητήριό του κριτήριο τῆς ἀλήθειας καί παραμέρισαν θεαματικά τίς συλλογικές ἀντιλήψεις πού ἐκ παραδόσεως κληροδοτοῦντο ἀπό τή μιᾶ γεινιά στήν ἄλλη.

Μέ ἄλλα λόγια, ὁ χριστιανισμός στόν σύγχρονο κόσμο ἔχει καταστῆ βαρετός καί γι' αὐτά πού πρεσβεύει καί γιά τόν τρόπο πού τά προσφέρει. Καί ἐπειδῆ δέν μπορεῖ πιά νά ἱκανοποιήσῃ τή διάνοια τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί ἐπειδῆ δέν λογίζεται πιά ἡ διάνοια ὡς ὁ «τόπος» τῆς ἀλήθειας.

Τώρα τό ζητούμενο εἶναι ἡ «πνευματικότητα» καί μάλιστα διαχωρισμένη ἀπό τή θρησκεία. Μιά πνευματικότητα πού παίρνει ἀπόσταση ἀπό τή θεσμοποιημένη θρησκευτικότητα τῆς Ἐκκλησίας καί ἀποκτᾷ γνωρίσματα ἀτομικῆς ψυχολογικῆς ἐμπειρίας, ἢ ὁποῖα ἐνδέχεται νά φτάσῃ μέχρι τή νεοεποχίτικη «διεύρυνση τῆς συνειδητότητας». Αὐτός ὁ ὄρος περιγράφει τόν ἄνθρωπο ἐκεῖνο πού ἀρχίζει νά αἰσθάνεται πράγματα ἔξω ἀπό τή συνηθισμένη κα-

θημερινότητα, τά ὅποια καί τόν ἐξευγενίζουν. Ὑποτίθεται ὅτι μέσα ἀπό τή διεύρυνση αὐτή ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος σέ ἐπαφή μέ ὀλόκληρο τό σύμπαν, μέ τήν ἄρμονία καί τήν ἀλήθεια τοῦ κόσμου.

Μπροστά σέ αὐτή τή γοητευτική ἐπιστράτευση τῶν βιωματικῶν λειτουργιῶν καί τῶν δυνάμεων τοῦ ἀσυνειδήτου τί πιθανότητες ἐπιτυχίας θά ἔχει μιᾶ παραδοσιακή κατήχηση; Ἡ μάχη εἶναι ἄνιση: ὁ συλλογισμός καί ἡ βούληση ἔχουν νά ἀναμετρηθοῦν μέ τό ρίγος τῆς ὑπαρξῆς. Ἡ, ὅπως ἀποδίδει ἡ νεαρή μας συγγραφέας τοῦτο τόν ἀνταγωνισμό, «ἡ πλήξη, τό μπαγιάτεμα, ἡ ἀνοσιτία, ἡ ἔλλειψη θάμβους, ἐνώπιον ἑνός σύμπαντος πού προξενεῖ ἄπειρο δέος».

Ἡ ἔφηβή μας, πού μᾶς ἐκπλήσσει ὡς συγγραφέας, συγκινεῖται ιδιαίτερα ἀπό τήν ὁμορφιά τῆς φύσης τήν ὅποια αἰσθάνεται ὡς χειραγωγό πρὸς τόν Θεό. Τίποτε τό ἀσυνήθιστο γιά τό φύλο καί τήν ἡλικία της, μόνο πού μᾶς ξαφνιάζει στή συνέχεια μέ τίς ὀξυδερκεῖς παρατηρήσεις της. Τό βλέμμα της διαθέτει τή διαφάνεια ἐκείνη καί τήν ἐντιμότητα πού τῆς ἐπιτρέπουν νά δηλώσει ἐκ μέρους τῆς γενιᾶς της: «Μᾶς ἀρέσουν οἱ τελετουργίες· ἀπλῶς μᾶς ἀηδιάζουν οἱ φόρμουλες πού ἔχουμε συνηθίσει. Μᾶς ἀρέσουν οἱ παραδόσεις· ἀπλῶς δέν πιστεύου-

με σ' ἐκεῖνες μέ τίς ὅποῖες μεγαλώσαμε». Μέ ἄλλα λόγια, δέν εἶναι τῆς μόδας πιά νά εἶσαι ἄθεος· ἀπλά εἶναι εὐλόγο νά ἀναζητᾶς ἕναν πιό ἐλκυστικό Θεό.

Ἀπό πλευρᾶς ὁμολογιακοῦ βιογραφικοῦ, ξεκίνησε Ἐβραία, πέρασε ἀπό μιὰ παγανιστική ομάδα, καί κατέληξε ὀρθόδοξη. Ἄν θά θέλαμε νά διατυπώσουμε πιό ὑπαρξιακά τήν πορεία της, ὅμως, θά λέγαμε ὅτι μέ ἐνδιάμεσους σταθμούς στή φύση ὀδηγήθηκε στόν Χριστό. Τά ἔντονα βιώματα πού ἡ κτίση τῆς γεννοῦσε λειτούργησαν ὡς καταλύτης γιά νά ὀδηγηθεῖ στόν Δημιουργό της.

Ἡ αἰσθαντική ἀγάπη της γιά τή φύση, ὅμως, τήν ἐπροίκισε καί μέ μιὰ ἱκανότητα διάκρισης, πού μᾶς ἀνοίγει δρόμους θεολογικοῦ προβληματισμοῦ. Μέ τήν ποιητική της εὐαισθησία μπόρεσε νά διακρίνει κάτι πού συστηματικά διαφεύγει ἀπό ὅλους τοὺς ἰδρυματοποιημένους μέσα στήν πίστη τους. Πῶς ἕνα ἀπό τά κριτήρια τῆς ἀλήθειας εἶναι καί ἡ ὁμορφιά.

Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι μιὰ ἀλήθεια πού διατυπώνεται ἀντιαισθητικά εἶναι κατ' ἀνάγκην ψευδής. Εἶναι πολύ πιθανό νά ἐκφέρεται μιὰ ὄντως ἀλήθεια ἀπό κάποιον πού δέν ζεῖ τήν ὁμορφιά της. Στήν περίπτωση αὐτή τό ψέμα ἐμφιλοχωρεῖ μέσα στή «συσκευασία» τῆς ἀλήθειας καί μόνον ὁ ἀδιάφθορος ἀκόμη ἄνθρωπος μπορεῖ νά τό ἀναγνωρίσει. Εἶναι ἡ

περίπτωση τοῦ σημερινοῦ «ὑπαρχτοῦ» χριστιανισμοῦ, ἀπό τόν ὁποῖο δέν ἐξαιρεῖται δυστυχῶς καί ὁ ὀρθόδοξος κόσμος.

Γράφει, γιά παράδειγμα, ὡς πρός τήν ἀπογοήτευσὴ τῆς ἀπό κάποιους χριστιανούς: «Ἀπλῶς δέν μποροῦν νά συμφιλιώσουν τήν ἀγάπη μέ αὐτό πού νομίζουν ὅτι εἶναι ἡ Χριστιανική Πίστη». Ἐδῶ μπορεῖ κάποιος νά ἀνακαλέσει στή μνήμη του τόν ἀντιαισθητικό τρόπο προβολῆς τῆς ὀρθόδοξης ἀλήθειας σέ ἀντιδιαστολή μέ ἄλλες, πού καταντᾶ τελικά νά τοῦ λείπει ἡ ἀγάπη. (Μήπως εἶναι ἀντιαισθητικός ἀκριβῶς ἐπειδὴ τοῦ λείπει ἡ ἀγάπη;). Κάποια στιγμή, ἐγκύπτοντας στούς πάγκους τῶν βιβλιοπωλείων, ἐξεπλάγη ἀπό τό πλῆθος τῶν βιβλίων πού ἀναλύουν τίς δογματικές ἀλήθειες τῆς πίστεως μας. Ἔχουμε πλημμυρίσει ἀπό κατηχήσεις «ξύλινες» καί ἀνιαρές – τόν εὐκόλο δρόμο, ἀλλά ἀπομένει νά παραδεχθοῦμε ταπεινά πῶς ὁ τόπος μας στάθηκε ἀνίκανος νά παραγάγει συγγραφεῖς τύπου Σμέμαν, οἱ ὁποῖοι νά εἶναι σέ θέση νά διατυπώσουν τήν ὀρθόδοξη θεολογία μέ τρόπο πού νά ταιριάζει στόν σύγχρονο ἄνθρωπο.

Ἄν ἡ ὁμορφιά στή φύση εἶναι εὐκόλα ἀναγνωρίσιμη καί εὐλόγα ἐλκυστική, ἀσυγκρίτως πιό σπάνιο καί δυσχερές ἐμφανίζεται τό νά ἀνιχνεύσεις τήν ὀ-

μορφιά μέσα στήν ἱστορία. Ἀλλά φύση καί ἱστορία ἀλληλοεπηρεάζονται μέσα σέ ἕνα συνεχές τοῦ ὀποίου ἡ ὑπαρξή κατά τά τελευταῖα χρόνια ἐδραιώνεται καί ἐπιστημονικά. Ὅποιος ἔλκεται πρὸς τόν Δημιουργό του ἐξαιτίας τῆς παρουσίας Του στή φύση, καλεῖται ταυτόχρονα καί στό μεγάλο ἐγχείρημα νά Τόν γνωρίσει καί νά Τόν πλησιάσει καί ἐξαιτίας τῆς παρουσίας Του στήν ἱστορία. Ἀλλά ἐδῶ ἀρχίζουν τά δύσκολα.

Τό ἄθλημα νά συναντήσῃ κάποιος τόν ἀληθινό «Θεό τῶν πατέρων ἡμῶν» ἀποκαλυπτόμενον μέσα στήν ἱστορική πορεία τῶν ἀνθρώπων, συνήθως πραγματοποιεῖται μετά ἀπό μακρά καί ἐπίπονη προσωπική πορεία, συνοδευόμενη ἀπό συστηματική καλλιέργεια τῆς πνευματικῆς ζωῆς. (Δέν μιλῶ γιά τήν ἀναπόφευκτα σκληρή καί διά βίου προσπάθεια νά οἰκειωθοῦμε προσωπικά τόν Ἀποκαλυπτόμενο, ἀλλά γιά τήν ἀνάγκη νά αἰσθανθοῦμε τήν ὑπαρξή Του νά φανερώνεται μέσα ἀπό τούς μαθητές Του). Θά ἔπρεπε νά εἶναι ἔτσι ;

Εἶναι, λοιπόν, φυσιολογικό νά ἀποτελεῖ ὁ χριστιανικός κόσμος μιά ἰδιοτροπία τῆς ἱστορίας, ὥστε νά ἀναγνωρίζεται ὡς τέτοιος μόνο ἀπό μιά ἐλίτ τῆς διάνοιας, μέσα ἀπό τή διαμεσολάβηση τοῦ γνωσιακοῦ-πληροφοριακοῦ στοιχείου καί μετά ἀ-

πό έκτεταμένες ἐπεξηγήσεις τῆς χριστιανικῆς ιδιολέκτου, ὅπως αὐτή ἀποκρυσταλλώθηκε τόσο στους ὄρους ὅσο καί στά σύμβολα μετά ἀπό αἰῶνες ιστορικῶν περιπετειῶν συνδεδεμένων, μάλιστα, μέ συγκεκριμένα ἔθνη; Καί εἶναι καταδικασμένοι οἱ κληρικοί νά ἀποτελοῦν τούς διερμηνεῖς, ὄχι τῆς ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ, ὅπως πράγματι κλήθηκαν νά εἶναι, ἀλλά τῶν βυζαντινῶν ὑπολειμμάτων ἢ τῶν συγκυριακῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιλογῶν πού παγιώθηκαν ὡς μόνιμες, δικαιολογοῦντες τά ἀδικοιολόγητα καί λειτουργοῦντες ὡς ἀναχώματα στή δυσφορία τῶν «ἀμυήτων»;

Μέ ἄλλα λόγια, γιατί ἡ συγκεκριμένη στό «ἐδῶ καί τώρα» πορεία τῆς Ἐκκλησίας νά μήν εἶναι ἀρκετή ὥστε νά ἀποτελεῖ «κράχτη» πρὸς τή Βασιλεία; Γιατί ἡ ἱστορία, ὅπως ἀποτυπώθηκε στόν χῶρο καί στόν τρόπο τῆς λατρείας, καθῶς καί στό σκεπτικό τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀργάνωσης, νά μή διατηρεῖ τήν ἐλκυστικότητα τῆς ἀποκάλυψης καί τή φρεσκάδα τῆς πρόσληψης; Καθόλου παράξενο συνεπῶς πού ἡ δημῶδης καί κοινόχρηστη θεολογία ἀντανακλᾷ τή γενικότερη ἀλλοτριώση μέ τό νά εἶναι ὁ,τι ὁ σύγχρονος ἀπεχθάνεται περισσότερο: βαρετή.

Συχνά ἐρχόμαστε ἀντιμέτωποι μέ ἐπικριτικά σημειώματα μεταστραφέντων σχετικά μέ τόν τρό-

πο πού λειτουργεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στό ἐσωτερικό της. Ὁμολογοῦν τήν ἐκπληξή τους γιά κάποια στοιχεῖα πού συνάντησαν, ἀλλά ἡ Ὁρθοδοξία φαίνεται νά τούς κερδίζει τελικά λόγω τῶν ἰσχυρῶν της σημείων. (Τέτοιες παρατηρήσεις εἶναι σπανιότερες ἐκ μέρους ὄσων γεννήθηκαν Ὁρθόδοξοι, διότι ἀνέπτυξαν τήν ἀνοσία τῆς συνήθειας). Ὅμως καί τούτη ἡ δυσάρεστη ἐκπληξη φρονῶ ὅτι ἐκφράζει μικρό μόνο μέρος τῶν μεταστραφέντων, ἐκείνους δηλαδή πού οἱ συγκυρίες τῆς ζωῆς τούς ἔφεραν σέ ἐπαφή μέ τά μακραίωνα «αὐτονόητα» τῆς ὀρθόδοξης ζωῆς καί ὀργάνωσης. Ἡ κύρια μάζα τους μένει μακριά ἀπό τά χρόνια ἀρρωστήματα τῆς αὐτοσυνειδησίας πού διαπερνοῦν τό ἐκκλησιαστικό σῶμα. Μέ λίγα λόγια, δέν γνωρίζουν ὅλα ὅσα μιά θεολογημένη κριτική τῆς σημερινῆς κατάστασης θά ἀποκάλυπτε.

Ἀλλά ἄς ξαναγυρίσουμε στή νεαρή πνευματική «ταξιδιώτρια». Γράφει: «Ἐνας ἀπό τούς κυριότερους λόγους πού ἀπομακρύνθηκα ἀπό τόν παγανισμό καί προχώρησα –στήν ἀρχή καί πάλι μέσα ἀπό ἕναν ἀόριστο παγανισμό– πρὸς τήν Ὁρθοδοξία, ἦταν τό γεγονός ὅτι ἔμοιαζε νά προσφέρει κάτι λιγότερο ἐφήμερο, πού θά διαρκοῦσε». Ἐντυπωσιακός ἐδῶ ὁ εἰλικρινῆς ρεαλισμός της. Τό πρῶτο βῆμα

πρός τήν Ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ δέν γίνεται τίς περισσότερες φορές μέ κίνητρα πού ἀποτελοῦν καθαρὸ χρυσάφι. Ὁ καθέννας μας θά μπορούσε νά τό ἐπιβεβαιώσει ἀπό τήν ἐμπειρία του. Ἀλλά αὐτό πού ἔχει σημασία εἶναι νά ἐξελιχθεῖ τό κίνητρο πρὸς τό ἀγνότερο, νά μεταστοιχειωθεῖ ἀπό τή Χάρη, νά κατευθυνθεῖ στό Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου.

Μιά τέτοια πορεία πού ἀναλαμβάνει νά μεταποιήσῃ ὀλόκληρη τή ζωή καί τήν ὑπαρξή δέν γίνεται ἀνώδυνα καί ἀταλάντευτα. «Ἡ ἀβεβαιότητά μου, ὁ συγκλονισμός καί ἡ δυσφορία, ἦταν ἀπαραίτητο στάδιο προκειμένου νά κινηθῶ πρὸς τό ἀγνωστο καί τό ἄπειρο». Συχνά οἱ δραματικές αὐτές στιγμές τοῦ μεταστρεφόμενου δέν γίνονται κατανοητές ἀπό τόν ἰδρυματοποιημένο χριστιανό, ὁ ὁποῖος στή ζωή του συντροφεύτηκε ἀπό τήν ἐπίπλαστη ἐκείνη σταθερότητα πού ξορκίζει τήν ἀμφιβολία.

Βιβλία πού περιγράφουν ἐμπειρίες μεταστροφῶν εἶναι πολύτιμα γιά τό ἑλληνικό κοινό, τοῦ ὁποῖου ἡ θρησκευτική ταυτότητα προκύπτει ὡς ληξιαρχική ρουτίνα καί βαρετή κληρονομιά, πάνω στά ὁποῖα προστίθεται συχνά ἡ ὑπεροψία ἀπέναντι στούς «ἄλλους». Ἡ ἐνδοστρέφεια ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων δέν ἀποτελεῖ τήν ἀσκητική καλή στροφή πρὸς τά μέσα, ἀλλά τόν θανάσιμο αὐτοεγ-